

Jana Laslavíková (2020):

Mestské divadlo v Prešporku na sklonku

19. storočia. Medzi provinciou a metropolou

Bratislava: Hudobné centrum-Historický ústav SAV,
580 strán vrátane obrazovej prílohy a denného hracieho plánu
z rokov 1886-1899. ISBN 978-80-89427-47-5 (print),
ISBN 978-80-89427-50-5 (ePDF).

Autorkou vedeckej monografie *Mestské divadlo v Prešporku na sklonku 19. storočia. Medzi provinciou a metropolou* je Mgr. Jana Laslavíková, PhD., vedecká pracovníčka Historického ústavu SAV. Kniha vyšla v roku 2020, keď Slovenské národné divadlo v Bratislave oslávilo svoju storočnicu; osvetľuje vznik a prvé roky predchodcu našej národnej inštitúcie a na základe výskumu pramenného materiálu prináša doposiaľ neznáme fakty o divadelnej prevádzke v rokoch 1886 – 1899. Dnešná Historická budova SND na Hviezdoslavovom námestí v Bratislave, slávnostne otvorená dňa 22. septembra 1886, sa vzhľadom na multietnické prostredie mesta v čase jej postavenia nazývala po maďarsky Városi Színház a po nemecky Stadttheater, t. j. Mestské divadlo. V recenzovanej novej publikácii sa tak autorka musela vyrovnáť s viacjazyčnosťou mesta (v zásade s nemeckým a maďarským jazykom). Text publikácie bol riešený z pozície „dvojmonarchie“ od roku 1867 s uzákonením maďarského jazyka ako úradne stanoveného jazyka. Metodologicky to znamenalo zamerať pohľad na historicko-kritické hodnotenie. Vzniká realistický pohľad na skutočnosti s prístupným a ľahko vnímateľným obsahom pre čitateľa. Zdôrazňovaním historických skutočností a kritického súdu formuje autorka realistický dobový obraz. Paralelne sa autorka z roviny základného (pramenného) výskumu posunula do vyššej úrovne bádania. Vzniku textu predchádzal rozsiahly archívny výskum divadelných nájomných zmlúv, materiálov zo zasadnutí divadelnej komisie, úradných dokumentov a vládnych nariadení, mestských účtovných kníh, diva-

delných cedúľ, fondov pozostalostí bratislavských rodín, divadelných almanachov, fotografického materiálu účinkujúcich v divadle, akvarelových návrhov divadelných dekorácií a kulís, dobových denníkov a tlače atď., a to v domácich, ako aj zahraničných inštitúciách. Autorka v knihe porovnáva, zhodnocuje skutočné gestá, preniká do spoločenských aktivít, do spoločensko-politickej a psychologických väzieb. Do diskurzu vnáša osobné uvažovanie – rovinu, kde sa „spája“ so súčasným čitateľom a podnecuje jeho historické vedomie.

Publikácia Jany Laslavíkovej je rozdelená do štyroch celkov (kapitol). Po *Predslove* a *Úvode* nasleduje text *Výskum Mestského divadla v minulosti a súčasnosti*. Prvá časť monografie, *Zrod nového divadla* (s. 27 – 78), obsahuje šesť podkapitol. Druhá časť knihy s názvom *Divadelná prax v Mestskom divadle v Prešporoku* (s. 79 – 128) obsahuje päť podkapitol. Tretia časť monografie je pomenovaná *Divadelný riaditeľ Max Kmentt* (s. 129 – 167), nasledujúca štvrtá časť nesie názov *Divadelný riaditeľ Emanuel Raul* (s. 168 – 254). Po *Závere* (s. 255 – 263) nasleduje súpis zdrojov *Pramene a literatúra* (264 – 275), zhrnutia v slovenčine (s. 277 – 282), angličtine (s. 283 – 289) i nemčine (s. 290 – 296) a *Menný register* (s. 297 – 312). Nasledujú dve nečíslované časti knihy: farebná *Obrazová príloha a Denný hrací plán Mestského divadla v Prešporoku počas pôsobenia riaditeľov Maxa Kmentta a Emanuela Raula (1886 – 1899)*. *Obrazová príloha* v rozsahu takmer štyridsiaticich strán (s. 313 – 352) má štyri oddiely, ktoré korešpondujú so štyrmi číslovanými časťami textu monografie. Hoci je divadlo centrom spoločenského života, do jeho celostnej prevádzky sa vsúva historická skutočnosť a spolu s premenou mesta Prešporok sa mení politicko-psychologický charakter meštánov. Vsunutie dobových fotografií je oživením a dokladom spolupráce so zahraničnými inštitúciami. Súpis *Denného hracieho plánu* obsahuje údaje o termíne, názve a podtitule uvedených diel, ich pôvodnom alebo štandardizovanom názve alebo podtitule, o ich pôvodnom jazyku, o autoroch textu, prekladu a hudby, ako aj ďalšie dôležité poznámky a vysvetlivky. Ide o prvý kompletný súpis nemeckojazyčných predstavení Mestského divadla v Prešporoku z rokov 1886 až 1899 (s. 353 – 577).

Kontinuitu SND s predchádzajúcim Mestským divadlom v Prešporoku potvrdzuje popri tej istej budove napr. opereta uvádzaná počas éry Maxa Kmentta a Emanuela Raula, ktorá figurovala v hracom

Jana Laslavíková (2020): *Mestské divadlo v Prešporoku na sklonku 19. storočia. Medzi provinciou a metropolou*. Bratislava: Hudobné centrum-Historický ústav SAV, 580 strán vrátane obrazovej prílohy a denného hracieho plánu z rokov 1886-1899. ISBN 978-80-89427-47-5 (print), ISBN 978-80-89427-50-5 (ePDF).

pláne aj po roku 1920, ako aj ďalšie aspekty prevádzkového, repertoárového a personálneho charakteru v divadelnej praxi: po roku 1920 síce nadobudli z hľadiska spoločensko-politických daností iné oficiálne formy a pomenovania, no ich vnútorná podstata a konkrétna náplň ešte plynulo pokračovala v podobe typickej pre koniec 19. a začiatok 20. storočia. Zároveň sú však zjavné aj rozdiely vo fungovaní oboch inštitúcií; tie sú však prirodzeným dôsledkom toho, ako sa zmenil Prešporok i jeho obyvatelia po roku 1920.

Nová monografia sprístupňuje čitateľom mnoho vzácnych informácií, ktoré doposiaľ neboli publikované. Dokumentačná a výskumná práca s pramenným materiálom je časovo a odborne náročná, no napomáha získať pravdivý obraz o minulosti, predstavuje dôležité východisko pre ďalšie syntetické spracovania histórie a je tiež esenciálnym činiteľom pre uchovanie spoločenskej pamäti ďalším generáciám.

Beatriz Gómez-Pablos

Katedra románskych jazykov a literatúr

Pedagogická fakulta UK

Račianska 59

813 34 Bratislava, Slovensko

gomezpablos@fedu.uniba.sk